THE TRANSMISSION OF INTERGENERATIONAL TRAUMA IN OCEAN VUONG'S *ON EARTH WE'RE BRIEFLY GORGEOUS*

Tran Thi Ngoc Yen[1]

[1]*Ly Thuong Kiet High School, Ho Chi Minh City, Vietnam*

Email address: tranngocyen2204@gmail.com

Corresponding author: Tran Thi Ngoc Yen

https://doi.org/10.51453/3093-3706/2026/1536

ARTICLE INFO

Received: 12/06/2026

Revised: 18/07/2026

Published: 28/08/2026

KEYWORDS

Intergenerational trauma; Trauma transmission; On Earth We're Briefly Gorgeous; Ocean Vuong; Trauma criticism.

ABSTRACT

This study examines the origins, mechanisms of transmission, and possibilities for transforming intergenerational trauma in Ocean Vuong's novel *On Earth We're Briefly Gorgeous*, thereby addressing how trauma is formed, transmitted, received, and interpreted by subjects across generations. The study primarily employs textual analysis and synthesis, with trauma criticism as the central approach; intersectionality and queer theory are employed as complementary approaches to clarify the intersections of trauma with migration, race, and identity. The findings show that trauma in the novel originates in the Vietnam War and continues to evolve across generations through domestic violence, silence and linguistic rupture, and postmemory, while intersecting with experiences of migration, racial discrimination, and queer identity. Little Dog's new traumatic experiences are not entirely transmitted from previous generations but emerge through their intersection with the legacy of intergenerational trauma. In addition, the epistolary form and the act of writing create a reflective distance that enables the character to name, interpret, and transform his relationship with trauma. The study contributes to a deeper understanding of the role of literature in preserving memory, connecting intergenerational experiences, and creating possibilities for dialogue with the past.

SỰ TRUYỀN DẪN CHẤN THƯƠNG LIÊN THẾ HỆ TRONG *MỘT THOÁNG TA RỰC RỠ Ở NHÂN GIAN* CỦA OCEAN VUONG

Trần Thị Ngọc Yến[1]

Trường THPT Lý Thường Kiệt - TP. Hồ Chí Minh, Việt Nam

Địa chỉ Email: tranngocyen2204@gmail.com

Tác giả liên hệ: Trần Thị Ngọc Yến

https://doi.org/10.51453/3093-3706/2026/1536

THÔNG TIN BÀI BÁO

Ngày nhận bài: 12/06/2026

Ngày hoàn thiện: 18/07/2026

Ngày đăng: 28/08/2026

TỪ KHÓA

Chấn thương liên thế hệ;
Truyền dẫn chấn thương;
Một thoáng ta rực rỡ ở nhân gian;
Ocean Vuong;
Phê bình chấn thương.

TÓM TẮT

Nghiên cứu tập trung làm rõ nguồn gốc, cơ chế truyền dẫn và khả năng chuyển hóa chấn thương liên thế hệ trong tiểu thuyết *Một thoáng ta rực rỡ ở nhân gian* của Ocean Vuong, qua đó trả lời câu hỏi chấn thương được hình thành, truyền dẫn và được chủ thể tiếp nhận, diễn giải như thế nào qua các thế hệ. Nghiên cứu chủ yếu sử dụng phương pháp phân tích và tổng hợp văn bản văn học, trong đó phê bình chấn thương được xác định là hướng tiếp cận trung tâm; lí thuyết Giao thoa và lí thuyết Queer được vận dụng ở vai trò hỗ trợ nhằm làm rõ những phương diện giao cắt của chấn thương với kinh nghiệm di dân, chủng tộc và căn tính. Kết quả cho thấy chấn thương trong tác phẩm bắt nguồn từ chiến tranh Việt Nam và tiếp tục biến đổi qua các thế hệ dưới tác động của bạo lực gia đình, im lặng và đứt gãy ngôn ngữ, hậu kí ức, đồng thời giao cắt với kinh nghiệm di dân, kì thị chủng tộc và căn tính queer. Những chấn thương mới của Little Dog không hoàn toàn là sự truyền dẫn từ thế hệ trước mà hình thành trong sự giao cắt với di sản chấn thương liên thế hệ. Bên cạnh đó, hình thức bức thư và hành động viết tạo khoảng cách nhận thức, giúp nhân vật gọi tên, diễn giải và thay đổi mối quan hệ với chấn thương. Nghiên cứu góp phần làm rõ giá trị của văn chương trong việc lưu giữ kí ức, kết nối kinh nghiệm các thế hệ và mở ra khả năng đối thoại với quá khứ.

1. GIỚI THIỆU

Trong nghiên cứu văn học đương đại, chấn thương ngày càng được quan tâm như một cách tiếp cận giúp nhận diện những dư chấn lâu dài của chiến tranh, di cư và các biến động lịch sử đối với cá nhân và cộng đồng. Từ những gợi mở của Cathy Caruth (1996), Marianne Hirsch (2012) và Dominick LaCapra (2001), chấn thương không chỉ được nhìn nhận như dấu vết của một biến cố đau thương mà còn như một kinh nghiệm có khả năng trở lại, được lưu giữ và truyền dẫn qua thời gian và các thế hệ.

Một thoáng ta rực rỡ ở nhân gian của Ocean Vuong là một trường hợp tiêu biểu cho vấn đề này. Thông qua câu chuyện của ba thế hệ Lan, Rose và Little Dog, tác phẩm đặt kí ức chiến tranh Việt Nam trong mối quan hệ với di cư, bạo lực gia đình, kì thị chủng tộc và những khủng hoảng về căn tính. Các nghiên cứu trước đã tiếp cận tác phẩm từ những hướng như hậu kí ức, chấn thương xuyên thế hệ, di dân và căn tính queer ((Cho, 2022; Abizanda-Cardona, 2024; Stevanović & Kocić Stanković, 2025). Tuy nhiên, cách thức chấn thương được truyền dẫn và biến đổi qua các thế hệ, cũng như mối quan hệ giữa chấn thương được kế thừa với những chấn thương mới phát sinh ở Little Dog, vẫn cần được làm rõ hơn. Bên cạnh đó, hành động viết của Little Dog trong hình thức bức thư gửi mẹ cũng đặt ra vấn đề về khả năng nhận diện và thay đổi mối quan hệ của chủ thể với chấn thương.

Từ đó, bài viết đặt ra câu hỏi: Chấn thương trong *Một thoáng ta rực rỡ ở nhân gian* được hình thành, truyền dẫn và biến đổi qua các thế hệ bằng những cơ chế nào, và hành động viết của Little Dog góp phần như thế nào vào quá trình nhận diện, chuyển hóa chấn thương? Bài viết vận dụng chủ yếu phê bình chấn thương, kết hợp Giao thoa và lí thuyết Queer với vai trò hỗ trợ, đồng thời sử dụng phương pháp phân tích - tổng hợp văn bản. Nội dung nghiên cứu tập trung vào ba vấn đề: nguồn gốc chấn thương; các cơ chế truyền dẫn và sự biến đổi của chấn thương qua các thế hệ; ngôn từ và hành động viết như một phương thức nhận diện và chuyển hóa chấn thương.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Bài viết chủ yếu sử dụng phương pháp phân tích - tổng hợp văn bản văn học để khảo sát các chi tiết, hình ảnh, kí ức và mối quan hệ giữa các nhân vật trong tiểu thuyết; từ đó khái quát những biểu hiện và cơ chế truyền dẫn chấn thương. Phê bình chấn thương được xác định là hướng tiếp cận lí thuyết chủ đạo, nhằm nhận diện những biểu hiện của kinh nghiệm chấn thương trong đời sống nhân vật, đặc biệt chú ý đến tính muộn, sự ám ảnh, kí ức phân mảnh,

những khó khăn trong việc tự sự hóa trải nghiệm đau thương và sự truyền dẫn chấn thương giữa các thế hệ.

Trên nền tảng của phê bình chấn thương, bài viết vận dụng phê bình Giao thoa (*Intersectionality*) và lí thuyết *Queer* ở vai trò hỗ trợ, nhằm làm rõ những phương diện xã hội và căn tính của trải nghiệm chấn thương. Theo đó, phê bình Giao thoa được sử dụng để nhận diện sự đan xen giữa các phương diện như chủng tộc, giới, giai cấp và thân phận di dân trong quá trình hình thành và biến đổi tổn thương của nhân vật; trong khi lí thuyết *Queer* được vận dụng để phân tích những xung đột về căn tính giới và tính dục của Little Dog trong mối quan hệ với các chuẩn mực xã hội. Hai hướng tiếp cận này góp phần bổ sung chiều sâu cho việc lí giải sự hình thành, truyền dẫn và biến đổi của chấn thương trong không gian di dân và lưu vong.

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ BÀN LUẬN

3.1. Nguồn gốc chấn thương - những bóng ma từ quá khứ chiến tranh

Một thoáng ta rực rỡ ở nhân gian là câu chuyện được Little Dog kể lại dưới hình thức một bức thư gửi mẹ - Rose (Hồng), từ đó mở ra những hồi ức về gia đình và cuộc đời của ba thế hệ phụ nữ Việt Nam: bà ngoại Lan, mẹ Rose và chính Little Dog - người thuộc thế hệ được sinh ra sau chiến tranh và lớn lên trên đất Mỹ. Từ những kí ức về chiến tranh Việt Nam, cuộc di cư sang Hoa Kỳ đến đời sống của một gia đình người Việt trong xã hội Mỹ, tác phẩm tái hiện những mất mát, đổ vỡ và bất ổn đã in dấu lên từng thế hệ. Nếu Lan mang trong mình những ám ảnh trực tiếp của chiến tranh, Rose tiếp tục chịu tổn thương bởi chiến tranh, thân phận lai, nghèo đói và những trải nghiệm di dân, thì Little Dog lớn lên giữa những dư chấn ấy, đồng thời phải đối diện với bạo lực gia đình, sự kì thị chủng tộc, khủng hoảng căn tính và những mất mát riêng của thế hệ mình. Chính sự nối tiếp và biến đổi của những trải nghiệm ấy tạo nên nền tảng để khảo sát nguồn gốc của chấn thương và quá trình nó được lưu truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác trong tác phẩm.

Chấn thương của gia đình Little Dog bắt nguồn từ những biến động lịch sử, cụ thể là cuộc chiến tranh Việt Nam. Để giải mã bản chất các vết thương này, lí thuyết chấn thương kinh điển của Cathy Caruth (*Unclaimed Experience*, 1996) tạo cơ sở để khảo sát nguồn gốc chấn thương khi chỉ ra cốt lõi của chấn thương là "*tính muộn*" (*belatedness*). Biến cố đau thương không được tiếp nhận hoàn toàn tại thời điểm xảy ra, nó bị đẩy vào vùng vô thức và liên tục quay trở lại cưỡng chế dưới dạng các biểu hiện có thể được đọc dưới góc độ chấn thương như ác mộng, hoảng loạn và hồi tưởng (*flashbacks*). Trong tác phẩm, nguồn phát chấn thương nguyên thủy này hiện diện trước hết trong đời sống tinh thần của bà ngoại Lan qua

Email: sjttu@tqu.edu.vn

những biểu hiện của sự ám ảnh và tái hiện trải nghiệm chiến tranh. Điều này được Ocean Vuong miêu tả đầy ám ảnh qua phân cảnh Lan hoảng loạn trong đêm: *"quỳ gối, cào điên cuồng lên đống mền"* và vội vã bụm miệng đứa cháu bằng bàn tay *"lạnh ngắt và ấm sì"* kèm lời thì thào sợ hãi: *"La lên là tụi súng cối"* (*Ocean Vuong*, 2021). Hành động vô thức đó cho thấy thời gian tâm lý của Lan đã bị đông cứng; không gian Hartford (Mỹ) hoàn toàn bị xóa nhòa để nhường chỗ cho chiến trường năm xưa.

Fauzi (2025) cho rằng những phản ứng né tránh và hồi tưởng cho thấy chiến tranh đã để lại dấu ấn sâu sắc trong đời sống của Lan. Đó là vết thương của một người phụ nữ phải làm *"búp bê tình dục"* để tự cứu mình và gia đình. Khi đối diện với thực tại lưu vong, tâm trí Lan luôn có xu hướng chạy trốn để *"nghĩ về một thế giới khác"*, nơi thanh bình không có lính hay trực thăng, nhằm thoát khỏi quá khứ *"chạy trốn khỏi tuổi trẻ không có khuôn mặt"* và cái tên được đặt theo *"một loài hoa khi nở ra trông như bị xé toạc"* (*Ocean Vuong*, 2021). Di chứng tinh thần ấy dội về liên tục và biến thành một phản xạ tự nhiên khi bà vô thức hát điệp khúc của một bài hát ru cổ điển: *"Xác nào là em tôi? Mẹ có nhớ không, ngoại Lan thường tự nhiên hát bài hát đó?"* (*Ocean Vuong*, 2021). Từ chấn thương của người bà, những bóng ma chiến tranh tiếp tục nối dài và *"chui vào"* thế hệ thứ hai qua nhân vật người mẹ Rose (Hồng). Là một đứa trẻ lai lớn lên trong lòng cuộc chiến, Rose mang một tầng chấn thương kép: vết sẹo bom đạn và chấn thương xã hội từ sự kỳ thị chủng tộc tàn nhẫn. Abizanda-Cardona (2024) chỉ ra rằng tác phẩm mở rộng diễn ngôn về chấn thương chiến tranh Việt Nam khi đưa vào trung tâm tự sự những phụ nữ dân sự và hậu quả của chiến tranh đối với thế hệ sau, đồng thời đặt những trải nghiệm ấy trong mối quan hệ với căn tính queer của Little Dog. Bản dạng lai của Rose bị xã hội tước đoạt nhân phẩm khi cô bị gọi là *"ma"*, là *"đồ phản bội và đồ đĩ"* vì đã ngủ với kẻ thù (*Ocean Vuong*, 2021). Những đứa trẻ hàng xóm không chỉ bạo hành bằng lời nói mà còn dùng hành động nhục mạ khi cắt tóc và *"trét cứt trâu lên mặt lên vai"* để *"làm cho cô nâu trở lại"*, như thể sắc da sáng của cô là một *"lỗi lầm có thể đảo ngược"* (*Ocean Vuong*, 2021). Nỗi nhục nhã ê chề ấy buộc Rose tội nghiệp phải phát triển một cơ chế tự vệ bằng cách *"lội sâu xuống dòng sông ngầu bùn"* để biến mình thành *"một cù lao"*, nơi *"không ai có thể nạo bỏ mẹ đi"* (*Ocean Vuong*, 2021). Hình ảnh đám trẻ *"cầm muỗng cạo vào tay mẹ"* cùng tiếng hét *"Cạo cho hết trắng đi!"* (*Ocean Vuong*, 2021) đã trở thành một vết thương tinh thần vĩnh viễn.

Chính những kí ức kinh hoàng này đã biến đổi tính khí của Rose tại Mỹ, khiến cô chịu những tổn thương cả về thể chất lẫn tinh thần, luôn sống trong trạng thái bất an, dễ kích động.

Di chứng chiến tranh trong bà nhạy cảm đến mức một trò đùa vô tình mang tính *"Mỹ hóa"* của đứa con năm sáu tuổi khi đội nón lính đồ chơi và la lên *"Bùm!"* cũng đủ khiến bà *"thét, mặt cắt không còn hột máu, rúm ró"* rồi *"bật khóc nức nở"* (*Ocean Vuong*, 2021). Qua phân cảnh này, người viết đồng tình với nhận định của các học giả trên tạp chí *TEME* (2025) rằng chấn thương đã cấu thành *"mô liên kết"* cốt lõi trong nghệ thuật xây dựng nhân vật của Ocean Vuong: chiến tranh một khi đã thâm nhập vào tâm trí thì không dễ mất đi mà tiếp tục vọng lại qua nhiều thế hệ (*Ocean Vuong*, 2021).

Từ những phân tích trên có thể thấy, nguồn gốc chấn thương trong tác phẩm không nằm ở một biến cố riêng lẻ mà được hình thành trong sự đan xen giữa lịch sử, hoàn cảnh sống và những đứt gãy của đời sống gia đình. Điều đáng chú ý là các tổn thương ấy luôn có khả năng vượt khỏi phạm vi của cá nhân, tiếp tục tồn tại ngay cả khi biến cố ban đầu đã lùi xa. Vì thế, chấn thương trong tác phẩm cần được nhìn nhận như một quá trình kéo dài, trong đó những dấu vết của quá khứ được lưu giữ và biến đổi khi đi qua các thế hệ. Từ việc nhận diện những nguồn gốc ấy, vấn đề quan trọng tiếp theo là làm rõ con đường và phương thức mà chấn thương được truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác.

3.2. Cơ chế truyền dẫn chấn thương qua ba thế hệ

Nếu chiến tranh và những biến động lịch sử là nguồn gốc của chấn thương, thì gia đình và các mối quan hệ giữa các thế hệ là không gian lưu giữ, truyền dẫn và biến đổi những tổn thương ấy. Trong *Một thoáng ta rực rỡ ở nhân gian*, chấn thương vận động qua nhiều hình thức: bạo lực gia đình, im lặng và đứt gãy ngôn ngữ, hậu kí ức; đồng thời được tái cấu trúc khi gặp những trải nghiệm mới của Little Dog. Vì vậy, cần phân biệt chấn thương được truyền dẫn từ thế hệ trước với chấn thương phát sinh từ trải nghiệm riêng của Little Dog. Quá trình này có thể nhận diện qua bốn cơ chế trên.

Trước hết, bạo lực gia đình là cơ chế trực tiếp khiến chấn thương được tái diễn từ thế hệ trước sang thế hệ sau. Mối quan hệ giữa Rose và Little Dog là biểu hiện rõ nhất. Tuổi thơ của Little Dog hằn in những kí ức bạo hành: cú tát đầu tiên năm bốn tuổi khiến *"miệng con bỏng rát"* (*Ocean Vuong*, 2021); vết bầm tím từ chiếc điều khiển ti vi buộc cậu phải nói dối thầy cô rằng *"con chơi rượt đuổi bị té"*; những lần mẹ *"lẳng hộp Lego trúng đầu"*, *"ném can sữa"* hay cầm dao đuổi con ra khỏi nhà giữa đêm. Những hành vi ấy gây tổn thương trực tiếp cho Little Dog, đồng thời cho thấy những tổn thương chưa được xử lí của Rose đang được tái hiện trong quan hệ với con. Đặt trong khái niệm *acting out* của Dominick LaCapra (2001), bạo lực của Rose có thể được nhìn như sự tái diễn những tổn thương mà nhân vật mang theo từ chiến tranh,

tuổi thơ, nghèo đói và kinh nghiệm di dân. Câu nói *"vung tay đánh con mình là chuẩn bị cho nó đến với chiến tranh"* (*Ocean Vuong*, 2021) cho thấy nghịch lí ấy: Rose vừa gây tổn thương cho con vừa xem đó như một cách chuẩn bị cho cậu đối diện với thế giới đầy hiểm nguy. Quan hệ mẹ - con vì thế vừa là nơi trú ẩn vừa là nơi tái diễn tổn thương, được Little Dog hình dung như một thứ *"quái vật"* - *"vừa báo hiệu nơi trú ẩn vừa cảnh báo hiểm nguy"*.

Nếu bạo lực là hình thức truyền dẫn trực tiếp thì im lặng và đứt gãy ngôn ngữ lại duy trì chấn thương trong những khoảng trống giao tiếp. Theo Han (2018), *"sự im lặng mang tính chấn thương"* (*traumatic silence*) tạo ra những khoảng trống khiến kinh nghiệm đau thương khó được truyền đạt và diễn giải. Trong gia đình Little Dog, chấn thương không chỉ hiện diện qua bạo lực mà còn kết tinh trong sự bất lực khi gọi tên quá khứ. Ocean Vuong cụ thể hóa sự đứt gãy ấy khi ví ngôn ngữ chung của hai mẹ con như *"một tráp kỷ vật"*, một chứng tích *"đánh dấu nơi sự học của mẹ kết thúc, hóa thành tro"* (*Ocean Vuong*, 2021). Việc phải *"nói thứ tiếng Việt dở dang"* để đổi lấy khả năng *"nói tiếng chiến tranh hoàn thiện"* cho thấy sự đứt gãy ngôn ngữ đồng thời là sự đứt gãy trong khả năng truyền đạt kinh nghiệm đau thương. Khi bước vào không gian Mỹ, giới hạn ấy càng rõ qua hình ảnh Rose *"lắp bắp, tiếng Anh lọng cọng, rồi bỏ đi mất, đầu cúi gằm"* và không thể *"đóng vai da trắng mà không có tiếng Anh"* . Ngôn ngữ vì thế vừa là phương tiện giao tiếp vừa là dấu hiệu của thân phận nhập cư; những điều không thể nói tiếp tục tồn tại như khoảng trống để thế hệ sau tiếp nhận và diễn giải.

Từ những gì được lưu giữ trong gia đình, hậu kí ức trở thành cơ chế nối dài chấn thương sang thế hệ không trực tiếp trải qua biến cố. Khái niệm *postmemory* của Marianne Hirsch (2012) phù hợp để đọc trường hợp Little Dog: cậu sinh ra sau chiến tranh nhưng sống trong những hình ảnh, câu chuyện và cảm xúc được truyền từ Lan và Rose. Những kí ức về chiến tranh, tuổi thơ của Rose, sự lưu vong và những mất mát của gia đình trở thành một phần ý thức của Little Dog dù cậu không trực tiếp chứng kiến.Tuy nhiên, hậu kí ức không phải sự sao chép nguyên vẹn kí ức của thế hệ trước. Little Dog tiếp nhận quá khứ qua những mảnh chuyện, khoảng lặng, hình ảnh và phản ứng của mẹ, bà; bởi vậy, quá khứ chiến tranh được tái cấu trúc trong ý thức của thế hệ thứ ba. Sangalang và Vang (2017) cũng chỉ ra rằng những trải nghiệm đau thương của thế hệ trước có thể tiếp tục tác động đến thế hệ sau thông qua môi trường gia đình. Với Little Dog, chiến tranh trở thành một quá khứ được thừa hưởng: cậu không sống trong chiến tranh nhưng sống cùng những dư chấn mà chiến tranh để lại trên thân thể, kí ức và cách ứng xử của mẹ, bà.

Đến Little Dog, di sản chấn thương tiếp tục được tái cấu trúc khi giao cắt với những trải nghiệm mới của một chủ thể di dân. Kì thị chủng tộc, nghèo đói, xung đột về giới và tính dục hay mất mát trong tình yêu không phải những chấn thương được truyền nguyên trạng từ Lan và Rose, mà là những tổn thương mới, hình thành từ trải nghiệm riêng của Little Dog nhưng giao cắt với di sản chấn thương. Hướng tiếp cận Giao thoa (*Intersectionality*) và lí thuyết *Queer*, với vai trò hỗ trợ cho phê bình chấn thương, giúp nhận diện sự đan xen này. Kì thị chủng tộc và vị thế bên lề của người di dân tạo nên một lớp chấn thương mới. Little Dog nhận ra *"cơ thể da vàng vô danh kia không được coi là con người vì nó không có chỗ trên một tờ giấy"* và bị *"xóa trước cả khi được cho lựa chọn tuyên bố mình là ai"* (*Ocean Vuong*, 2021). Nghịch lí ấy còn được cô đọng qua cách chơi chữ với *sentence*: *"Đất nước là gì ngoài một câu [sentence] không biên giới, một đời?"* hay *"một bản án [sentence] cả đời?"*. Đất nước vừa là nơi định hình căn tính vừa có thể trở thành không gian giới hạn quyền được xác lập bản thân. Chấn thương chủng tộc và giai cấp cũng in dấu lên Rose qua lao động di cư. Hình ảnh bà *"ngủ quên trong bồn tắm sau khi đi làm về"*, khiến Little Dog luôn *"sợ rằng mẹ sẽ chết đuối"* (*Ocean Vuong*, 2021), hay đôi bàn tay *"chai và phồng rộp"*, bị *"hủy hoại thêm nữa sau ba thập kỷ làm việc trong những nhà máy và tiệm móng"*, cho thấy những điều kiện sống khắc nghiệt tiếp tục tạo ra tổn thương. Những tổn thương do nghèo đói, lao động và vị thế di dân không phải chấn thương được truyền trực tiếp từ chiến tranh, nhưng trở thành môi trường khiến di sản ấy tiếp tục được cảm nhận và biến đổi.

Bên cạnh đó, căn tính giới và tính dục tạo nên những chấn thương mới đối với Little Dog. Từ việc mặc chiếc đầm vì *"muốn trông giống mẹ hơn"* đến những lời miệt thị như *"bóng, lại cái, pê đê"*, cậu sớm phải đối diện với các chuẩn mực giới tính. Đến năm mười bảy tuổi, lời thú nhận *"Con thích con trai"* tiếp tục vấp phải sự phủ nhận của Rose: *"Con mới mười bảy tuổi đầu. Con không thích gì hết. Con không biết gì hết"* (*Ocean Vuong*, 2021). Những tổn thương này phát sinh từ quá trình Little Dog tìm kiếm và khẳng định bản thân, nhưng diễn ra trên nền một gia đình vốn đã nhiều đứt gãy. Mối tình với Trevor cũng là một trải nghiệm riêng của Little Dog. Hai người tồn tại trong những vị thế khác biệt về chủng tộc và giai cấp: *"Cậu da trắng. Con da vàng. Hai màu sắc ấy thắp sáng lên trong khi bọn con ghì nhau xuống vào trong bóng đêm"* (*Ocean Vuong*, 2021). Khi Trevor qua đời vì đại dịch opioid, mất mát ấy chồng lên những tổn thương Little Dog đã mang theo, làm sâu sắc thêm cảm giác phân mảnh về căn tính. Hình ảnh cậu tự ví mình như *"mảnh gỗ lênh đênh đang tìm cách nhớ lại mình vỡ ra từ đâu mà đến được nơi đây"* cho thấy nỗ lực xác lập nguồn gốc và

vị trí của một chủ thể sống giữa nhiều tầng căn tính. Chấn thương mới vì thế không thay thế di sản chấn thương liên thế hệ mà giao cắt với nó, tạo nên cấu trúc tổn thương phức tạp hơn ở thế hệ thứ ba.

Như vậy, chấn thương trong *Một thoáng ta rực rỡ ở nhân gian* được truyền dẫn qua bạo lực gia đình, im lặng và đứt gãy ngôn ngữ, hậu kí ức, đồng thời được tái cấu trúc khi gặp những điều kiện sống mới. Đến Little Dog, di sản ấy giao cắt với những chấn thương mới từ kì thị chủng tộc, nghèo đói, giới, tính dục và mất mát riêng. Chấn thương liên thế hệ vì thế không phải sự sao chép nguyên vẹn một biến cố, mà là quá trình tiếp nhận, tái diễn và biến đổi trong những hoàn cảnh lịch sử - xã hội khác nhau

3.3. Ngôn từ và hành động viết như một phương thức nhận diện và chuyển hóa chấn thương

Trong *Một thoáng ta rực rỡ ở nhân gian*, ngôn từ không chỉ là phương tiện kể lại câu chuyện gia đình mà còn là không gian để Little Dog gọi tên, sắp xếp và nhìn nhận những kí ức, tổn thương. Viết giúp nhân vật trở về với quá khứ, đồng thời tạo khoảng cách để suy tư về những gì đã xảy ra. Hình thức bức thư gửi người mẹ không thể đọc tiếng Anh làm nổi bật nghịch lí giữa mong muốn đến gần và nhu cầu tạo khoảng cách. Vì vậy, viết không nhằm xóa bỏ chấn thương mà giúp chủ thể nhận diện và thay đổi mối quan hệ với nó.

Khái niệm *working through* của Dominick LaCapra (2001) cung cấp cơ sở để lí giải quá trình này. Nếu *acting out* là trạng thái chủ thể bị quá khứ chấn thương chi phối và có xu hướng sống lại trải nghiệm đau đớn, thì *working through* nhấn mạnh khả năng đưa chấn thương vào quá trình nhận thức và diễn đạt. Với Little Dog, viết là cách trở lại quá khứ từ vị thế của một chủ thể trưởng thành, đặt những kí ức về Lan, Rose, chiến tranh, bạo lực và mất mát vào một dòng tự sự có ý thức. Khoảng cách do trang viết tạo ra không làm chấn thương biến mất mà giúp nhân vật có thể nhìn nó như một đối tượng để suy tư và diễn giải.

Đặc biệt, hình thức bức thư tạo nên một cấu trúc tự sự giàu nghịch lí. Little Dog viết cho mẹ nhưng mẹ không thể đọc tiếng Anh: *"Con viết thư này để đến gần thêm mẹ - dù mỗi chữ con đặt xuống đây là thêm một chữ rời mẹ xa hơn"* (*Ocean Vuong*, 2021). Chính sự bất khả giao tiếp ấy lại mở ra không gian để nhân vật nói những điều khó có thể diễn đạt trong đời sống trực tiếp: *"chính vì mẹ không thể đọc được nên con mới có thể kể ra"*. Bức thư vì thế vừa hướng tới mẹ vừa trở thành cuộc đối thoại nội tâm; càng viết để đến gần, Little Dog càng ý thức rõ khoảng cách ngôn ngữ và thế hệ giữa mình với mẹ. Tuy nhiên, chính khoảng cách

ấy cho phép cậu nhìn Rose từ một vị thế khác, không chỉ như người gây tổn thương mà còn như một chủ thể mang những vết thương của chiến tranh, thân phận lai, di cư và nghèo đói.

Từ đó, hành động viết trở thành một hình thức đối thoại liên thế hệ. Những điều Lan không thể kể trọn vẹn, những điều Rose không thể hoặc không muốn nói được Little Dog tiếp nhận, kết nối và diễn giải lại. Cậu không thể khôi phục nguyên vẹn những gì đã mất, nhưng có thể lưu giữ những mảnh kí ức trong ngôn từ. Những trải nghiệm riêng tư của gia đình vì thế được đặt trong mối liên hệ với chiến tranh và di cư, trở thành một phần của kí ức về những người Việt rời khỏi quê hương và mang theo dấu vết của lịch sử. Suy tư của Little Dog về việc cơ thể mình có thể *"chỉ là một từ được đặt xuống cạnh mẹ"* (*Ocean Vuong*, 2021) cho thấy ngôn từ không còn đơn thuần là công cụ diễn đạt mà trở thành một hình thức lưu giữ sự tồn tại.

Tuy nhiên, viết không phải là phương thức chữa lành theo nghĩa xóa bỏ chấn thương. Little Dog vẫn mang theo những mất mát và câu hỏi về nguồn cội. Giá trị của hành động viết nằm ở khả năng thay đổi vị thế của chủ thể trước quá khứ: điều từng tồn tại như ám ảnh trở thành đối tượng của suy tư và kể lại. Theo tinh thần *working through* của LaCapra, viết giúp Little Dog không còn bị quá khứ chi phối theo cùng một cách, đồng thời chuyển những trải nghiệm khó gọi tên thành một diễn ngôn có khả năng lưu giữ và đối thoại.

Như vậy, bức thư trong *Một thoáng ta rực rỡ ở nhân gian* vừa là hình thức kể chuyện vừa cấu trúc cách Little Dog đối diện với chấn thương: viết để đến gần nhưng đồng thời tạo khoảng cách; kể về người mẹ nhưng cũng đối thoại với chính mình; tiếp nhận di sản quá khứ nhưng đồng thời diễn giải lại nó bằng tiếng nói của thế hệ sau. Ngôn từ không xóa bỏ chấn thương mà giúp chủ thể nhận diện, đặt nó trong quan hệ với lịch sử gia đình và thay đổi cách tồn tại cùng những vết thương ấy.

4. KẾT LUẬN

Nghiên cứu cho thấy *Một thoáng ta rực rỡ ở nhân gian* kiến tạo chấn thương như một kinh nghiệm có tính liên thế hệ nhưng không bất biến. Những dấu vết của chiến tranh được lưu giữ trong lịch sử gia đình, tiếp tục tác động đến thế hệ sau và biến đổi khi gặp những điều kiện sống mới. Qua trường hợp Little Dog, tác phẩm đồng thời cho thấy sự đan xen giữa di sản quá khứ và những trải nghiệm riêng của chủ thể di dân, từ đó làm phức tạp quá trình hình thành căn tính. Một phát hiện quan trọng của nghiên cứu là hành động viết không xóa bỏ chấn thương mà tạo điều kiện để chủ thể nhận diện và thiết lập một quan hệ khác với quá khứ. Hình thức bức thư, dù hướng đến một người mẹ không thể đọc, đã trở thành không gian để

Little Dog kết nối những kí ức riêng tư với lịch sử gia đình và tìm kiếm tiếng nói cho những điều từng bị che khuất. Qua đó, văn chương không chỉ lưu giữ những gì có nguy cơ bị lãng quên mà còn tạo khả năng đối thoại với quá khứ.

Kết quả nghiên cứu góp phần khẳng định giá trị của phê bình chấn thương trong việc đọc văn học chiến tranh, di dân và kí ức liên thế hệ, đồng thời làm nổi bật giá trị nhân văn của tác phẩm qua sự thấu cảm với những con người mang trên mình những dấu vết của lịch sử. Từ hướng tiếp cận này, có thể tiếp tục mở rộng nghiên cứu về mối quan hệ giữa chấn thương, kí ức và căn tính trong văn học di dân và văn học hậu chiến đương đại.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

[1]. Abizanda-Cardona, M. (2024). Queering the Vietnam trauma narrative in Ocean Vuong's *On Earth We're Briefly Gorgeous*. *ES Review: Spanish Journal of English Studies, 45*, 217-240. https://doi.org/10.24197/ersjes.45.2024.217-240 Revistas UVa

[2]. Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.

[3]. Caruth, C. (1996). *Unclaimed experience: Trauma, narrative, and history*. Johns Hopkins University Press.

[4]. Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum, 1989*(1), Article 8.

[5]. Hirsch, M. (2012). *The generation of postmemory: Writing and visual culture after the Holocaust*. Columbia University Press.

[6]. LaCapra, D. (2001). *Writing history, writing trauma*. Johns Hopkins University Press.

[7]. Stevanović, N., & Kocić Stanković, A. (2025). Oppression and transgenerational trauma in Ocean Vuong's *On Earth We're Briefly Gorgeous*. *TEME, 49*(4), 877-890. https://doi.org/10.22190/TEME250130057S TEME

[8]. Vuong, O. (2019). *On Earth we're briefly gorgeous*. Penguin Press.